

“NOUL CURRICULUM NATIONAL: REPERE CONCEPTUALE SI METODOLOGICE”

CUPRINS

Obiectivele educaționale ale învățământului liceal	3
“Structura organizatorică a liceului”	5
Glosar	7
Ciclurile curriculare	11
Planurile-cadru și timpul școlar; principiile generatoare.....	15
Programa școlară vs. programa analitică	18
Aplicarea programelor școlare:	27
didactica modernă vs. didactica tradițională	27
Manualele alternative.....	28
Curriculum la decizia școlii.....	29
Bibliografie.....	30

Reforma curriculară din învățământul românesc a debutat cu realizarea **curriculum-ului oficial** sau **intenționat**. Acesta constă dintr-o serie de documente, unele cu caracter obligatoriu altele cu caracter orientativ, menite să structureze întreaga activitate didactică la nivel preuniversitar și să ghideze pe profesor în planificarea și proiectarea unităților de învățare. Ea continuă cu aplicarea, evaluarea și revizuirea periodică a curriculum-ului național și apariția – pe această cale – a **curriculum-ului realizat** sau **efectuat**. A fost creat, de asemenea, un **Consiliu Național pentru Curriculum**; una dintre sarcinile acestuia a fost publicarea unor **ghiduri metodologice** de aplicare a noilor programe școlare (care au înlocuit programele analitice). Aceste ghiduri reprezintă rodul unui efort colectiv de lucru și conțin – sublimată – experiența a peste 7000 de cadre didactice din întreaga țară. Ele au ca scop să-i orienteze pe profesori în lecturarea noului curriculum.

Reforma învățământului preuniversitar în general și a celui liceal în special au avut loc:

- la nivel organizatoric
- la nivel conceptual.

La nivelul organizatoric, învățământul secundar a fost diferențiat în

- învățământul secundar obligatoriu (gimnaziul) care trebuie să ofere tuturor elevilor același bagaj de cunoștințe de cultură generală ⇒ **axat pe asigurarea egalității șanselor pentru toți elevii**;
- învățământul secundar opțional (liceul) care trebuie să permită fiecărui elev să își proiecteze propriul parcurs școlar ⇒ **axat pe opțiunea liberă a elevilor de a-și continua studiul conform propriilor aspirații și aptitudini**.

Mai mult, învățământul liceal de tip unic a fost înlocuit de învățământul liceal diferențiat pe **filiere, profiluri și specializări**.

La nivel conceptual, vârstele școlare au fost organizate conform rezultatelor ultimelor cercetări de psihologie iar planul de învățământ unic a fost înlocuit cu planuri-cadru –corespunzătoare diferitelor filiere, profiluri și specializări. Unul dintre principiile care au stat la baza conceperii acestor planuri-cadru, principiul funcționalității, a determinat structurarea întregului învățământului preuniversitar (I – XII /XIII) pe (5) **cicluri curriculare**¹ și pe (7) **arii curriculare**².

¹ **5 cicluri:** Achiziții fundamentale; Dezvoltare; Observare și orientare; Aprofundare, Specializare

² **7 arii:** Limba și comunicare; Matematica și științele naturii; Om și societate; Arte; Educație fizică și sport; Tehnologii; Consiliere și orientare

Mai mult, “proiectarea curriculum-ului a fost centrată pe competențe și nu pe obiective deoarece – conform cercetărilor din domeniul psihologiei cognitive – **prin competență se realizează în mod exemplar transferul și mobilizarea cunoștințelor și a deprinderilor în situații / contexte noi și dinamice.**”

Ideea fundamentală care a structurat și orientat toate aceste demersuri la nivelul învățământului liceal a fost înlocuirea culturii enciclopediste, centrate pe informația brută și dominată de personalitatea profesorului, pe cultura acțiunii contextualizate, centrată pe rezolvarea de probleme și orientată spre satisfacerea cerințelor elevului.

Obiectivele educaționale ale învățământului liceal

Cf DEX:

LICÉU, licee, s. n. Școală de cultură generală, în care sunt admiși absolvenți ai școlilor generale și unde se predau cunoștințele necesare continuării studiilor în învățământul superior sau diverse specialități pentru pregătirea cadrelor medii. – Din fr. lycée, lat. lyceum.

LICÉU s.n. 1. Grădină din Atena, unde Aristotel predă filozofia sa. 2. Școală medie de cultură generală; școală secundară. [< fr. lycée, cf. gr. lykeion].

liceu n. 1. la Grecii antici: loc de exercițiu situat afară din Atena și plantat cu arbori, unde Aristotele predă filozofia sa; 2. azi, școală secundară cu șapte sau opt clase sub direcțiunea Statului: liceu clasic, modern, real. Sursa: *Șăineanu, ed. a VI-a (1929)*

***licéu** n., pl. ee, mai exact eie (lat. Lycéum și Lycium, gr. Lýkeion), unul dintre cele trei gimnazii din Atena, aproape de templu lui Apóline Lýkeios [unde predă Aristotel], adică „distrugătorul de lupi”, d. lýkos, lup). Școală secundară cu 7-9 clase (după țări) care pregătește mai ales pt. intrarea în universitate. (În multe țări e tot una cu gimnaziu). Sursa: *Scriban (1939)*

“Finalitățile învățământului preuniversitar derivă din idealul educațional formulat în **Legea învățământului. ⇒ Finalitățile învățământului liceal**”, determinate de statutul său de învățământ secundar superior, neobligatoriu și diferențiat, “propun formarea unui absolvent capabil:

să decidă asupra propriei cariere

să contribuie la articularea propriilor trasee de dezvoltare intelectuală și profesională

să se integreze activ în viața socială

====>

liceul trebuie să asigure adolescentului” elementele necesare pentru:

“formarea capacității de a reflecta asupra lumii, de a formula și rezolva probleme prin relaționarea cunoștințelor din diferite domenii;

valorizarea propriilor experiențe, în scopul unei orientări profesionale optime pe piața muncii și/sau pentru învățământul universitar;
dezvoltarea capacității de integrare activă în grupuri socio-culturale diferite: familie, prieteni, mediu profesional etc.;
dezvoltarea competențelor funcționale esențiale pentru reușita socială: comunicare, gândire critică, luarea deciziilor, prelucrarea și utilizarea contextuală a unor informații complexe;
cultivarea expresivității și sensibilității, în scopul împlinirii personale și a promovării unei vieți de calitate;
formarea autonomiei morale.”

Proiectarea curriculară la nivelul liceului se **caracterizează** prin:

“prioritatea acordată procesului de învățare și intereselor elevului, în condițiile în care liceul nu face parte din învățământul obligatoriu;
diversificarea graduală a ofertei curriculare conform filierelor, profilelor și specialităților și multiplicarea posibilităților” de alegere oferite elevilor;
“conceperea liceului ca furnizor de servicii educaționale, în care elevul să fie permanent implicat și direct implicat în construirea unui parcurs propriu de învățare;”
concentrarea preocupărilor profesorului pe îndeplinirea misiunii sale de “organizator și mediator al experiențelor de învățare” care stau în fața elevilor;
“centrarea demersurilor didactice pe formarea și dezvoltarea competențelor funcționale de bază, necesare pentru continuarea studiilor și/sau pentru încadrarea pe piața muncii;
trecerea de o cultură generală universalistă la o cultură funcțională și adaptată finalităților fiecărei specializări;
creșterea responsabilităților liceului față de beneficiarii educației, față de societatea civilă și diversificarea implicării acestuia în viața comunității locale.”

“Structura organizatorică a liceului”

Am arătat în paragraful anterior ca unul dintre elementele de noutate adus de noua proiectare curriculară este “trecerea de o cultură generală universalistă la o cultură funcțională și adaptată finalităților fiecărei specializări.” Într-adevăr, “în școala tradițională informația reprezenta centrul instruirii. Se considera” că simpla acumulare de informații genera “automat capacitatea de a opera cu ele”. Această concepție a generat performanțe remarcabile dar numai pentru un segment redus din populația școlară, marea masă a elevilor atingând numai performanțe minore sau medii.

Acest demers ar fi devenit complet contraproductiv în epoca postindustrială în care marea masă a adulților trebuie să posede un nivel ridicat de pregătire care să le permită utilizarea corectă a tehnologiilor sofisticate prezente în toate domeniile vieții socio-economice. Ca urmare, educația la nivelul liceului trebuie să abandoneze “enciclopedismul” – imposibil de atins și de valorificat de către marea masă a elevilor – în favoarea unui alt tip de cultură: “cultura acțiunii contextualizate, care presupune” asimilarea și “aplicarea optimă a unor tehnici și strategii adecvate” pentru rezolvarea problemelor apărute. Cu alte cuvinte, liceul trebuie să-l înzestreze pe elev cu un “ansamblu structurat de competențe funcționale” și să permită apariția performanțelor în oricare domeniu, nu numai în câteva domenii de elită.

Astfel, s-a impus diversificarea structurii liceului pe filiere, profiluri și specializări ca premiză strict necesară pentru diversificarea și adaptarea parcursului școlar pentru calitățile și dorințele fiecărui elev:

Filieră (3)	Profil	Specializare
Teoretic (1)		Filosofie
		Științe sociale
		Matematică – Informatică
		Științe ale naturii
Tehnologic (3)	Tehnic	Electronică și automatizări
		Electrotehnic
		Telecomunicații
		Mecanic
		Lucrări publice – construcții
		Textile - pielărie
	Resurse naturale și protecția mediului	Chimie industrială
		Protecția mediului
		Silvic și prelucrarea lemnului
		Veterinar
		Agricol și agromontan
		Industria alimentară
	Servicii	Turism și alimentație publică
		Economic, administrativ
		Poștă
Vocațional (7)	Sportiv	
	Arte vizuale	Arte plastice
		Arhitectură
	Arte muzicale și dramatice	Muzică
		Teatru
		Coregrafie
	Militar (M.Ap.N.)	Matematică-Informatică
		Muzici militare
	Militar (M.I.)	Matematică-Informatică
		Științe sociale
	Teologic	Ortodox
		Catolic
		Adventist
		Musulman
		Penticostal
		Baptist
		Unitarian
		Reformat
	Pedagogic	Bibliotecar – documentarist, instructor – animator, instructor pentru activități extra-școlare, pedagog școlar

Tabelul 1

Glosar

Activitățile de învățare === se construiesc prin corelarea obiectivelor de referință la conținuturi și presupun orientarea către un anumit scop, redat prin **tema activității**. În momentul comunicării lor spre rezolvare elevilor, activitățile de învățare vor fi transpuse într-o **formă de comunicare** adecvată vârstei elevilor.

===reprezintă exemple de sarcini de lucru (neobligatorii) prin care se formează și se dezvoltă competențele specifice (definite mai jos).

Agenții implicați în procesul de învățare === conceptorii de curriculum,
specialiștii în evaluare,
inspectorii școlari,
profesorii,
elevii,
părinții

Arii curriculare³ === ansambluri structurate, ierarhizate de obiecte de studiu, care acoperă perioada întregului învățământ preuniversitar (I – XII / XIII).

Cicluri curriculare⁴ === reprezintă periodizări ale școlarității care au în comun obiective specifice și grupează mai mulți ani de studiu, aparținând uneori unor niveluri școlare diferite.

se suprapun peste structura formală a sistemului de învățământ cu scopul de a focaliza obiectivul major al fiecărei etape școlare și de a regla procesul de învățământ prin intervenții de natură curriculară.

Competențele === ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare și care trebuie să de termine identificarea și rezolvarea – de către elevi – în contexte diverse a unor probleme caracteristice pentru un anumit domeniu.

³ **7 arii:** Limba și comunicare; **Matematica** și științele naturii; **Om** și societate; **Arte**; **Educație fizică** și sport; **Tehnologii**; **Consiliere** și orientare

⁴ **5 cicluri:** **Achiziții fundamentale**; **Dezvoltare**; **Observare** și orientare; **Aprofundare**, **Specializare** (ultimele **3** la liceu)

Competențele generale⁵ === competențe care se definesc pe obiect de studiu și se formează pe durata întregului învățământ gimnazial / liceal.

au un grad ridicat de generalitate și complexitate

au rolul de a orienta demersul didactic către achizițiile finale ale elevului.

Competențele specifice⁶ === competențe care se definesc pe obiect de studiu și se formează pe durata unui an școlar;

sunt derivate din competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora

li se asociază prin programă unități de conținut

formează, împreună cu conținuturile, componenta fundamentală a programei.

Conținuturile⁷ === mijloace informaționale prin care se urmărește formarea competențelor generale și specifice și, astfel, atingerea obiectivelor-cadru și de referință propuse.

sunt organizate fie tematic fie în conformitate cu alte domenii constitutive ale diverselor obiecte de studiu.

Curriculum la decizia școlii === permite definirea unor trasee particulare de învățare pentru fiecare elev.

Demersul didactic personalizat === exprimă dreptul profesorului – ca și al autorului de manual – de a lua decizii asupra modalităților pe care el consideră optime în creșterea calității procesului de învățământ

=== exprimă răspunderea personală a cadrului didactic pentru a asigura elevilor un parcurs școlar individualizat în funcție de condiții și cerințe concrete.

Documentele de proiectare didactică === documente administrative care asociază într-un mod personalizat elementele programei – obiective de referință, conținuturi,

⁵ Exemple de competențe generale (Informatică; profilul Real; specializarea Matematică-informatică Științele naturii): 1. Identificarea conexiunilor dintre informatică și societate; 2. Identificarea datelor care intervin într-o problemă și a relațiilor dintre acestea; 3. Elaborarea algoritmilor de rezolvare a problemelor; 4. Aplicarea algoritmilor fundamentali în prelucrarea datelor; 5. Implementarea algoritmilor într-un limbaj de programare.

⁶ Exemple de competențe specifice și conținuturi corespunzătoare celei de-a doua competențe generale de mai sus: (i) Descompunerea rezolvării unei probleme în pași. (ii) Identificarea tipurilor de date necesare pentru rezolvarea unei probleme (de intrare, de ieșire, de manevră). (iii) Descrierea coerentă a unei succesiuni de operații prin care se obțin din datele de intrare, datele de ieșire.

⁷ a) Etapele rezolvării problemelor. Exemple. b) Noțiunea de algoritm. Caracteristici. Exemple. c) Date cu care lucrează algoritmii (constante, variabile, expresii). d) Operații asupra datelor (aritmetice, logice, relaționale).

activități de învățare – cu alocarea de resurse – metodologice, materiale, temporale – considerată optimă de către profesor pe parcursul unui an școlar.

Evaluarea formativă === are drept scop valorificarea potențialului de care dispun elevii și conduce la perfecționarea continuă a stilului și metodelor proprii de învățare.

Evaluarea sumativă === inventariază, selectează și ierarhizează prin notă (tradițional, cu pondere mare).

Obiectivele-cadru === obiective cu grad ridicat de generalitate și complexitate, care se referă la formarea de capacități și atitudini specifice disciplinei și sunt urmărite de-a lungul mai multor ani de studiu. **Ele urmăresc progresia în achiziția de cunoștințe și deprinderi de la un ciclu curricular la altul.**

Obiectivele de referință === obiective cu grad mai scăzut de generalitate și complexitate, care se referă la formarea de capacități și atitudini specifice disciplinei și sunt urmărite de-a lungul unui singur an școlar.

urmăresc progresia în achiziția de cunoștințe și deprinderi de la un an de studiu la altul.

Planificarea calendaristică === document administrativ de proiectare a activității didactice care asociază elemente ale programei școlare – obiective de referință/competențe specifice și conținuturi – cu alocarea unităților de timp considerată optimă de către profesor/învățător pe parcursul unui an școlar.

Planurile-cadru === modalitatea în care deciziile luate la nivelul școlii intervin asupra timpului școlar al elevilor, organizându-l și controlându-l, dar respectând dreptul la opțiune și la participare socială al acestora.

Predarea === activitatea învățătorului / profesorului de organizare și conducere a ofertelor de învățare care au drept scop facilitarea și stimularea învățării eficiente la elevi.

Programa școlară === descrie oferta educațională a unei anumite discipline pentru un parcurs școlar determinat

=== definește în termeni generali informațiile necesare pentru formarea intelectuală a elevilor fără a mai preciza timpul (unic) necesar asimilării fiecărei unități de conținut.

=== document de proiectare didactică cu rol reglator în sensul că stabilește **obiective** care urmează a fi atinse prin intermediul activității didactice.

Proiectarea demersului didactic === activitatea învățătorului / profesorului de anticipare a etapelor și acțiunilor concret de realizare a predării. Ea presupune:

Sugestiile metodologice === cuprind recomandări generale privind metodologia de aplicare a programei școlare. Se pot referi la:

desfășurarea efectivă a procesului de predare / învățare,

identificarea celor mai adecvate metode și activități de învățare,

dotări / materiale didactice necesare pentru aplicarea optimă a programei,

evaluarea continuă;

au rolul de a orienta profesorul în organizarea demersului didactic pentru a reuși să faciliteze dezvoltarea competențelor⁸.

Unitate de învățare === reprezintă o structură didactică deschisă și flexibilă, care are următoarele caracteristici:

este unitară din punct de vedere tematic;

se desfășoară în mod sistematic și continuu pe o anumită perioadă de timp;

contribuie la dezvoltarea personalității elevului prin formarea unui comportament specific, generat de integrarea unor obiective de referință/competențe specifice;

se finalizează prin evaluare.

Valorile și atitudinile

se asociază explicit fiecărui obiect de studiu,

acoperă întreg parcursul învățământului liceal

vizează dimensiunea axiologică și afectiv-atitudinală a procesului de învățământ

sunt urmărite implicit în activitatea didactică a profesorului

se supun altor criterii de organizare didactico-metodică și altor criterii de evaluare.

⁸ cf programei MEN pt cls V-VIII)

Ciclurile curriculare

“Învățământul românesc are o structură formală instituită în perioada interbelică”, după modelul țărilor vest-europene (Franța în mod preponderent). Treptat, sincronia – foarte valoroasă la momentul respectiv – s-a diluat. Pentru a diminua și elimina declajul instalat a fost nevoie de o nouă formă de organizare a vârstelor școlare. Au fost astfel introduse ciclurile curriculare (vezi Figura 1).

Cicluri curriculare === reprezintă periodizări ale școlarității care au în comun obiective specifice și grupează mai mulți ani de studiu, aparținând uneori unor niveluri școlare diferite. Ele se suprapun peste structura formală a sistemului de învățământ cu scopul de a focaliza obiectivul major al fiecărei etape școlare și de a regla procesul de învățământ prin intervenții de natură curriculară.

Introducerea ciclurilor curriculare s-a realizat prin:

“modificări ale planurilor de învățământ, constând în:

gruparea obiectelor de studiu,

introducerea planurilor-cadru pentru anumite discipline,

schimbarea ponderii disciplinelor în economia planurilor;

modificări conceptuale la nivelul programelor și manualelor școlare;

modificări ale strategiei didactice (condiționate de regândirea formării inițiale și continue a profesorilor);”

și a permis:

“stabilirea unor obiective distincte, asociate finalităților proprii grădiniței, învățământului primar, respectiv secundar;

stabilirea și utilizarea unei metodologii didactice specifice.”

Introducerea ciclurilor curriculare vizează următoarele “efecte:

continuitatea la trecerea de la o treaptă de școlaritate la alta (învățământ primar – învățământ gimnazial etc.) prin:

transferul de metode,

stabilirea de conexiuni explicite la nivelul curriculum-ului;

crearea premizelor necesare pentru extinderea școlarității obligatorii către vârstele de 6 și 16 ani;

construirea unei structuri a sistemului de învățământ mai bine corelate cu vârstele psihologice.”

“Fiecare ciclu curricular oferă **un set coerent de obiective de învățare** care consemnează” setul de cunoștințe și deprinderi pe care elevii trebuie să le dobândească prin parcurgerea “unei anumite etape a parcursului școlar.” ⇒ “ciclurile curriculare conferă diferitelor etape ale școlarității o serie de **dominante** care se reflectă în alcătuirea programelor școlare.

20 ani								
19 ani						XIII	Specializare	
18 ani						XII		
17 ani		ȘCOALA				XI	Aprofundare	
16 ani	ȘCOALA DE	PROFESIONAL	LICEUL	LICEUL	LICEUL	X		
15 ani	UCENICI	Ă	VOCAȚIONAL	TEHNOLOGIC	TEORETIC	IX	Observare	
14 ani	ÎNVĂȚĂMÂNTUL GIMNAZIAL					VIII	și orientare	învățământ obligatoriu
13 ani						VII		
12 ani						VI		
11 ani	ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR					V	Dezvoltare	
10 ani						IV		
9 ani						III		
8 ani						II	Achiziții	
7 ani						I	fundamentale	
6 ani	ANUL PREGĂTITOR							
5 ani	ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREȘCOLAR							
4 ani								
3 ani								
2 ani								
1 ani								

Figura 1

Astfel (**la nivelul învățământului liceal**) distingem **3** cicluri curriculare:

1. Ciclul de observare și orientare are ca obiectiv major: **orientarea** elevilor astfel încât aceștia să-și poată formula corect **“opțiunea școlară și profesională”**. În acest scop, acest ciclu curricular trebuie să asigure:

“descoperirea de către elev a propriilor afinități, aspirații și valori în scopul construirii unei imagini de sine pozitive;

formarea capacității de analiză a nivelului de competențe prin învățare în scopul orientării spre o anumită carieră profesională;

dezvoltarea capacității de comunicare, folosind diferite limbaje specializate;

dezvoltarea capacității de gândire independentă.

2. Ciclul de aprofundare are ca obiectiv major: **adâncirea studiului** în profilul și la specializarea aleasă, asigurând în același timp o **pregătire generală** pe baza opțiunilor din celelalte arii curriculare. “În acest scop, acest ciclu curricular trebuie să asigure:

“dezvoltarea competențelor cognitive ce permit relaționarea informațiilor din domenii înrudite ale cunoașterii;

dezvoltarea competențelor socio-culturale ce permit integrarea activă în diferite grupuri sociale;

formarea unei atitudini pozitive și responsabile față de acțiunile personale cu impact asupra mediului social;

dezvoltarea imaginației și a creativității, ca surse ale unei vieți personale și sociale de calitate.

3. Ciclul de specializare are ca obiectiv major: pregătirea în vederea **integrării** eficiente în **învățământul universitar** de profil sau pe **piața muncii**.” În acest scop, acest ciclu curricular trebuie să asigure:

“dobândirea încrederii în sine și construirea unei imagini pozitive asupra reușitei personale;

luarea unei decizii adecvate în contextul mobilității condițiilor sociale și profesionale;

înțelegerea și utilizarea modelelor de funcționare a societății și de schimbare socială.”

Planurile-cadru și timpul școlar; principiile generatoare

Planul de învățământ constituie:

un instrument de politică educațională (face din TIMP o resursa materială⁹ și administrează normele profesorilor)

un instrument de organizare a vieții elevilor (organizează timpul școlar al elevilor
⇒ o formă de influență și control a existenței acestora pe parcursul întregii lor perioade de formare).

Planurile-cadru === modalitatea în care deciziile luate la nivelul școlii intervin asupra timpului școlar al elevilor, organizându-l și controlându-l, dar respectând dreptul la opțiune și la participare socială al acestora.

Existența mai multor planuri-cadru poate fi privită

ca o consecință a structurării diferențiate a învățământului liceal pe filiere, profiluri și specializări dar și

ca o premiză a amplificării și diversificării ofertei educaționale la nivelul învățământului liceal.

“Principiile de generare a planurilor-cadru de învățământ sunt:

1. **Principiul selecției și al ierarhizării culturale**
2. **Principiul funcționalității**
3. **Principiul coerenței**
4. **Principiul egalității șanselor**
5. **Principiul flexibilității și al parcursului individual**
6. **Principiul racordării la social.**

Analizăm pe rând aceste 6 principii:

⁹ face din TIMP o resursa materială este obs. mea

(1) Principiul selecției și al ierarhizării culturale == constă în decupajul domeniilor cunoașterii umane și al culturii – în sens larg – în domenii ale curriculum-ului școlar. Consecința fundamentală la nivelul planului de învățământ:

⇒ stabilirea disciplinelor școlare precum și

⇒ gruparea și ierarhizarea acestora în interiorul unor categorii mai largi, numite **arii curriculare**, pe parcursul **întregului** învățământ preuniversitar.

Arii curriculare === ansambluri structurate, ierarhizate de obiecte de studiu, care acoperă perioada întregului învățământ preuniversitar (I – XII / XIII).

“Ariile curriculare au fost selectate în conformitate cu

finalitățile învățământului,

importanța diverselor domenii culturale care structurează personalitatea umană
conexiunile dintre aceste domenii.

S-a optat pentru următoarele 7 arii curriculare:

- i) Limbă și comunicare;
- ii) Matematică și științele naturii;
- iii) Om și societate;
- iv) Arte;
- v) Educație fizică și Sport;
- vi) Tehnologii;
- vii) Consiliere și orientare.

(2) Principiul funcționalității == vizează racordarea diverselor discipline și a ariilor curriculare la vârstele școlare și la psihologia vârstelor școlare, precum și adaptarea acestora la amplificarea și la diversificarea domeniilor cunoașterii.

⇒ principiul funcționalității, coroborat cu o serie de strategii de organizare internă a curriculum-ului, a determinat **structurarea procesului de învățământ în cicluri curriculare**.

(3) Principiul coerenței == vizează caracterul omogen al parcursului școlar.”

Se are în vedere creșterea “gradului de integrare orizontală și verticală a ariilor curriculare în interiorul sistemului, precum și a obiectelor de studiu în interiorul ariilor curriculare” dar și la nivelul sistemului.

(4) Principiul egalității șanselor == vizează asigurarea dreptului fiecărui elev în parte de a descoperi și a-și valorifica la maximum potențialul de care dispune.”

Aplicat la nivelul:	
învățământului primar și gimnazial,	învățământului liceal,
acest principiu se traduce prin:”	
obligativitatea și uniformitatea ofertei curriculare	“existența trunchiului comun, menit să asigure fiecărui elev nucleul fiecărei componente a parcursului școlar.

(5) Principiul flexibilității și al parcursului individual == vizează trecerea de la învățământul pentru toți la învățământul pentru fiecare.

Acest principiu se realizează prin descentralizarea curriculară” și introducerea **curriculum-ului la decizia școlii**. În acest fel, sunt corelate mai bine resursele fiecărei școli și aspirațiile elevilor săi, este conturată personalitatea fiecărui liceu, competiția între licee conducând la sporirea calității procesului de învățământ.

(6) Principiul racordării la social == presupune ca planurile-cadru să fie astfel concepute încât să favorizeze tipuri variate de ieșire din sistem: către învățământul universitar, către învățământul postliceal sau către piața muncii.”

Pe termen mediu, pentru realizarea acestui principiu se au în vedere următoarele:

“bacalaureatul să asigure în mod real diplome diferite de specializare, singurele în măsură să ofere posibilitatea accesului direct la specializarea universitară; existența unor pasarele de trecere de la o filieră / profil / specializare la alta în diverse puncte ale parcursului școlar.”

Programa școlară vs. programa analitică

Programa școlară === descrie oferta educațională a unei anumite discipline pentru un parcurs școlar determinat.

=== definește în termeni generali informațiile necesare pentru formarea intelectuală a elevilor fără a mai preciza timpul (unic) necesar asimilării fiecărei unități de conținut.

Noile programe școlare la nivelul învățământului liceal nu mai sunt centrate pe obiective (ceea ce le conferea un anumit grad de generalitate imposibil de evitat în cazul unei populații școlare diverse dar încă nespecializate) ci pe competențe, au un specific acțional și permit o evaluare orientată spre perspectiva iminentei integrări a elevilor în viața socială și profesională.

<i>Programa școlară</i>	<i>Programa analitică</i>
elementul central al activ. didactice:	
activitatea de proiectare (ea fiind parte a curriculumului național).	ideea de programare a traseului elevului către un țel cunoscut și impus doar de către adulți.
conceptual	
pune accentul pe dobândirea unui mod de gândire specific fiecărui domeniu al cunoașterii (transpus într-un obiect de studiu)	pune accentul pe transmiterea de informații, uneori izolate și fără o finalitate clară pentru elev
centrarea pe:	
obiective / competențe	teme de lecții

Diferențierea învățământului pe filiere, profiluri și specializări a determinat apariția mai multor planuri-cadru și – ca urmare - a mai multor programe școlare, diferențiate tot pe filiere, profiluri și specializări. În plus, programele pentru clasa a IX-a sunt structurate diferit față de cele pt clasele X-XII:

primele trebuie să respecte caracterul obligatoriu și uniform al învățământului gimnazial (deorece constituie o prelungire a acestuia, făcând parte din ciclul curricular de observare și orientare),

ultimele trebuie să respecte caracterul opțional și adaptat, variat, diferențiat al învățământului liceal.

Obiectivele activității de proiectare curriculară (de construire a programelor șc.) au fost:
focalizarea actului didactic pe achizițiile finale ale învățării;
accentuarea dimensiunii acționale în formarea personalității elevului;
definirea clară a ofertei școlii în raport cu interesele și aptitudinile elevului, precum și cu așteptările societății.

Premizele de plecare în activitatea de proiectare curriculară au fost:
structura organizațională a liceului;
obiectivele ciclurilor curriculare, anilor de studiu și specializărilor

Ideea fundamentală în organizarea programelor școlare a fost **centrarea pe competențele ce urmează a fi formate la elevi și care să asigure corelarea conținuturilor învățării cu aceste competențe**. Motivul centrării pe competențe și nu pe obiective: conform cercetărilor din domeniul psihologiei cognitive, **prin competență se realizează în mod exemplar transferul și mobilizarea cunoștințelor și a deprinderilor în situații / contexte noi și dinamice.**”

Obiectiv = scop = țintă = țel. (cf. DEX)

<p>Obiectivele-cadru === obiective cu grad ridicat de generalitate și complexitate, care se referă la formarea de capacități și atitudini specifice disciplinei și sunt urmărite de-a lungul mai multor ani de studiu.</p> <p>Ele urmăresc progresia în achiziția de cunoștințe și deprinderi de la un ciclu curricular la altul.</p>
--

<p>Obiectivele de referință === obiective cu grad mai scăzut de generalitate și complexitate,</p> <p>care se referă la formarea de capacități și atitudini specifice disciplinei și sunt urmărite de-a lungul unui singur an școlar.</p> <p>Ele urmăresc progresia în achiziția de cunoștințe și deprinderi de la un an de studiu la altul.</p>
--

Alte criterii de clasificare a obiectivelor:

- gradul de generalitate:
 - ✓ obiective generale,
 - ✓ obiective de generalitate medie,
 - ✓ obiective operaționale;
- tipul:
 - ✓ formative,
 - ✓ informative.

Conținuturile === mijloace prin care se urmărește atingerea obiectivelor-cadru și de referință propuse.

sunt organizate fie tematic fie în conformitate cu alte domenii constitutive ale diverselor obiecte de studiu.

Exemple de conținuturi (Informatică; profilul Real; specializarea Matematică-informatică Științele naturii):

1. Etapele rezolvării problemelor. Exemple
2. Noțiunea de algoritm. Caracteristici. Exemple.
3. Date cu care lucrează algoritmi (constante, variabile, expresii).
4. Operații asupra datelor (aritmetice, logice, relaționale).

Modelul de proiectare curriculară centrat pe competențe permite operarea la toate nivelurile cu aceeași unitate: **competența**, ceea ce simplifică structura curriculum-ului, crește eficiența procesului de predare/învățare și evaluare, orientează unitar demersurile tuturor agenților implicați în procesul de educație (conceptorii de curriculum, specialiștii în evaluare, inspectorii școlari, profesorii, elevii, părinții).

Pentru stabilirea competențelor în jurul cărora urmează să se orienteze proiectarea curriculară au conlucrat

domeniul didactic (vizând ariile curriculare),

domeniul socio-economic (vizând pregătirea pentru piața muncii),

domeniul de cunoaștere (concretizat în școală printr-un obiect de studiu care nu urmărește dobândirea cunoștințelor de care dispune un expert sau acumularea unor "insule" de informații din domeniul respectiv ci obținerea unui comportament cognitiv specific domeniului, i.e. utilizarea și mobilizarea în contexte adaptate vârstei elevului și nivelului său de informații a unor abilități similare celor ale expertului).

Sarcina de învățare === este un enunț, construit prin prisma obiectivului operațional urmărit.

Sarcina de învățare === „un anumit quantum ” de achiziții, dobândite de elev conform anumitor finalități pedagogice specifice și comportamente proiectate în mediul școlar sau extrașcolar, realizabile în diferite contexte de instruire formală sau nonformală.

Reguli de elaborare a sarcinilor de învățare:

1. Sarcina de învățare reflectă acțiunea precizată în obiectiv => verbul se scrie la modul imperativ.
2. Sarcina de învățare se formulează potrivit gradului de dificultate / pe niveluri (utilizând taxonomii !).

Câteva reguli de aplicare eficientă a sarcinilor de învățare:

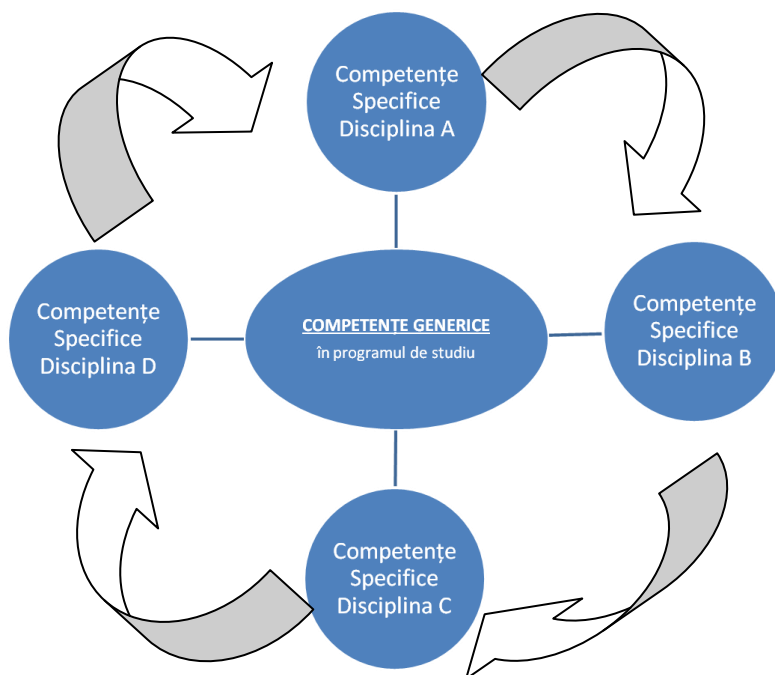
1. Motivați-i pe toți să creadă că pot depăși propriile lor performanțe.
2. Recunoașteți și recompensați pe elevii au găsit soluții mai ingenioase decât ale dumneavoastră.
3. Învățați-i să colaboreze, dar și să concureze.
4. Nu folosiți alt instrument decât dorința de a progresa mai rapid și de a obține performanțe excepționale.
5. Nu permiteți nici un fel de discuții ironice între elevi în legătură cu nereușitele temporare ale unora dintre ei.
6. Oferiți celor capabili de performanțe superioare cât mai multă libertate de gândire și acțiune.
7. Permiteți elevilor să aibă idei proprii și păreri personale, dar sugerați-le să le susțină numai după ce le-au verificat.
8. Dojeniți elevii, nu-i certați.

Competență = Capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție. Aptitudine, capacitate (cf. DEX)

Competențele === ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite prin învățare și care trebuie să determine identificarea și rezolvarea – de către elevi – în contexte diverse a unor probleme caracteristice pentru un anumit domeniu.

Competențele profesionale – capacitatea dovedită de a selecta, combina și utiliza adecvat cunoștințe, abilități și alte achiziții (valori și atitudini), în vederea rezolvării cu succes a unei anumite categorii de situații de muncă sau de învățare, circumscrise profesiei respective, în condiții de eficacitate și muncă eficientă.

Competențe transversale – acele capacități care transcend un anumit domeniu, respectiv program de studii, având o natură trans-disciplinară. Acestea constau în abilități de lucru în echipă, abilități de comunicare orală și scrisă în limba maternă /străină, utilizarea tehnologiei informației și comunicării, rezolvarea de probleme și luarea deciziilor, recunoașterea și respectul diversității și multiculturalității, autonomia învățării, inițiativă și spirit antreprenorial, deschiderea către învățarea pe tot parcursul vieții, respectarea și dezvoltarea valorilor și eticii profesionale etc.

Relația dintre competențele specifice unui program de studii și competențele dezvoltate de fiecare dintre disciplinele cuprinse în curriculum

Atât CNCIS, cât și Cadrul European al Calificărilor (European Qualifications Framework – EQF) stipulează existența a două categorii de competențe:

Competențele generale === competențe care se definesc pe obiect de studiu și se formează pe durata întregului învățământ liceal.
au un grad ridicat de generalitate și complexitate
au rolul de a orienta demersul didactic către achizițiile finale ale elevului.

Competențele specifice === competențe care se definesc pe obiect de studiu și se formează pe durata unui an școlar.
sunt derivate din competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora
li se asociază prin programă unități de conținut
formează, împreună cu conținuturile, componenta fundamentală a programei.

Exemple de competențe generale (Informatică; profilul Real; specializarea Matematică-informatică Științele naturii):

1. Identificarea conexiunilor dintre informatică și societate;
2. Identificarea datelor care intervin într-o problemă și a relațiilor dintre acestea;
3. Elaborarea algoritmilor de rezolvare a problemelor;
4. Aplicarea algoritmilor fundamentali în prelucrarea datelor;
5. Implementarea algoritmilor într-un limbaj de programare.

Exemple de competențe specifice (idem):

- Descompunerea rezolvării unei probleme în pași.
- Identificarea tipurilor de date necesare pentru rezolvarea unei probleme (de intrare, de ieșire, de manevră).
- Descrierea coerentă a unei succesiuni de operații prin care se obțin din datele de intrare, datele de ieșire.

Competențele generale corespund obiectivelor-cadru iar competențele specifice corespund obiectivelor de referință.

Au fost identificate 6 categorii de competențe, concretizate în concepte operaționale = verbe care exprimă [complexe de] operații mentale specifice:

- (1) **Receptarea;**
- (2) **Prelucrarea primară** (a datelor);
- (3) **Algoritmizarea;**
- (4) **Exprimarea;**
- (5) **Prelucrarea secundară** (a rezultatelor);
- (6) **Transferul.**

Acestora li s-au asociat verbe definitorii care exprimă complexele de operații mentale specifice fiecăreia:

(1) Receptarea, care poate fi concretizată prin următoarele concepte operaționale:

- ✓ identificare de termeni, relații, procese;
- ✓ observarea unor fenomene, procese;
- ✓ perceperea unor relații, conexiuni;
- ✓ nominalizarea unor concepte;
- ✓ culegerea de date din surse variate;
- ✓ definirea unor concepte.
- ✓ **(2) Prelucrarea primară** (a datelor), care poate fi concretizată prin următoarele concepte operaționale:

- ✓ compararea unor date, stabilirea unor relații;
- ✓ clasificări de date;
- ✓ reprezentări de date;
- ✓ sortare-discriminare;
- ✓ investigarea, descoperirea, explorarea;
- ✓ calcularea unor rezultate parțiale;
- ✓ experimentarea.

(3) Algoritmizarea, care poate fi concretizată prin următoarele concepte operaționale:

- ✓ reducerea la o schemă sau model;
- ✓ anticiparea unor rezultate;
- ✓ reprezentarea datelor;
- ✓ remarcarea unor invarianți;
- ✓ rezolvarea de probleme prin modelare și algoritmizare.

(4) Exprimarea, care poate fi concretizată prin următoarele concepte operaționale:

- ✓ descrierea unor stări, sisteme, procese, fenomene;
- ✓ generarea de idei;
- ✓ argumentarea unor enunțuri;
- ✓ demonstrarea.

(5) Prelucrarea secundară (a rezultatelor), care poate fi concretizată prin următoarele concepte operaționale:

- ✓ compararea unor rezultate, date de ieșire, concluzii;
- ✓ calcularea, evaluarea unor rezultate;
- ✓ interpretarea rezultatelor;
- ✓ analiza de situații;
- ✓ elaborarea de strategii;
- ✓ relaționări între diferite tipuri de reprezentări, între reprezentare și obiect.

(6) Transferul, care poate fi concretizat prin următoarele concepte operaționale: aplicarea în alte domenii;

- ✓ generalizarea și particularizare;
- ✓ integrarea unor domenii;
- ✓ verificarea unor rezultate;
- ✓ optimizarea unor rezultate;
- ✓ transpunerea într-o altă sferă;
- ✓ negocierea;
- ✓ realizarea de conexiuni între rezultate;
- ✓ adaptarea și adecvarea la context.

Astfel, programele școlare pentru clasele IX – XII / XIII cuprind:

notă de prezentare

- ✓ listă de competențe generale
- ✓ listă de competențe specifice și de conținuturi
- ✓ listă de valori și atitudini
- ✓ listă de sugestii metodologice

Nota de prezentare === descrie parcursul obiectului de studiu respectiv, argumentează structura didactică adoptată și sintetizează o serie de recomandări considerate semnificative de către autorii programei.

Exemple de competențe generale (Informatică; profilul Real; specializarea Matematică-informatică Științele naturii):

1. Identificarea conexiunilor dintre informatică și societate;
2. Identificarea datelor care intervin într-o problemă și a relațiilor dintre acestea;
3. Elaborarea algoritmilor de rezolvare a problemelor;
4. Aplicarea algoritmilor fundamentali în prelucrarea datelor;
5. Implementarea algoritmilor într-un limbaj de programare.

Exemple de competențe specifice și conținuturi corespunzătoare celei de-a doua competențe generale de mai sus:

Competențe specifice	Conținuturi
<ul style="list-style-type: none"> – Descompunerea rezolvării unei probleme în pași. – Identificarea tipurilor de date necesare pentru rezolvarea unei probleme (de intrare, de ieșire, de manevră). – Descrierea coerentă a unei succesiuni de operații prin care se obțin din datele de intrare, datele de ieșire. 	<p>Etapele rezolvării problemelor. Exemple</p> <p>Noțiunea de algoritm. Caracteristici. Exemple.</p> <p>Date cu care lucrează algoritmii (constante, variabile, expresii). Operații asupra datelor (aritmetice, logice, relaționale).</p>

Observație

Procesul educativ vizează formarea și reglarea ambelor dimensiuni ale personalității elevului:

- ✓ dimensiunea cognitivă, acoperită de competențe;
- ✓ dimensiunea axiologică și afectiv-atitudinală, acoperită de valori și atitudini.

Valorile și atitudinile se asociază explicit fiecărui obiect de studiu dar acoperă întreg parcursul învățământului liceal. Ele sunt urmărite **implicit** în activitatea didactică a profesorului și se supun altor criterii de organizare didactico-metodică și altor criterii de evaluare.

Sugestiile metodologice === cuprind recomandări generale privind metodologia de aplicare a programei școlare. Se pot referi la:

- ✓ desfășurarea efectivă a procesului de predare / învățare;
- ✓ identificarea celor mai adecvate metode și activități de învățare;
- ✓ dotări / materiale didactice necesare pentru aplicarea optimă a programei;
- ✓ evaluarea continuă.

După cum se vede, programele școlare au o structură unitară. Ele sunt totodată foarte flexibile permițând intervenția profesorului astfel încât să poată fi adaptate la specificul clasei de elevi cu care lucrează acesta.

⇒ profesorul poate interveni prin:

- ✓ modificarea succesiunii elementelor de conținut, cu condiția asigurării coerenței tematiche și a respectării logicii interne a domeniului;
- ✓ stabilirea intervalului de timp alocat fiecărui element de conținut (acesta nu este fixat prin programă);
- ✓ modificarea, completarea, înlocuirea activităților de învățare astfel încât acestea să permită un demers didactic personalizat.

Aplicarea programelor școlare: didactica modernă vs. didactica tradițională

Diferența dintre didactica tradițională și didactica modernă (vezi Tabelul 2) constă în modul de concepere și organizare a situațiilor de învățare: riguros dirijate vs. autonom – în diferite grade. Ca urmare, o strategie este valoroasă, legitimă nu în sine ci potrivit unor circumstanțe concrete.

Criterii	Strategii didactice	
	Orientare tradițională	Orientare modernă
Rolul elevului	Urmărește prelegerea, expunerea, explicația profesorului	Exprimă puncte de vedere proprii
	Încearcă să rețină și să reproducă ideile expuse de profesor	Realizează un schimb de idei cu profesorul, colegii etc.
	Acceptă în mod pasiv ideile expuse de profesor	Argumentează, pune și își pune întrebări cu scopul de a înțelege și a realiza sensul unor idei
	Lucrează izolat	Cooperează în rezolvarea problemelor și a sarcinilor de lucru
Rolul profesorului	Face expuneri, ține prelegeri	Facilitează și moderează învățarea
	Se consideră și se manifestă permanent “ca un părinte”	Este partener în învățare
Modul de realizare a învățării	Învățarea are loc predominant prin memorare și reproducere de cunoștințe prin apel doar la exemple “clasice”, validate	Învățarea are loc predominant prin formare de competențe și deprinderi practice
	Învățarea conduce la competiție între elevi, în scopul ierarhizării	Învățarea se realizează prin cooperare
Evaluarea	Vizează măsurarea și aprecierea cunoștințelor (ce știe elevul)	Vizează măsurarea și aprecierea competențelor (ce poate să facă elevul cu ceea ce știe)
	Pune accent pe elementele de ordin cantitativ (cât de multă informație deține elevul)	Pune accent pe elementele de ordin calitativ (valori, atitudini)
	Vizează clasificarea “statică” a elevilor	Vizează progresul în învățare pentru fiecare elev

Tabelul 2

Manualele alternative

“Curriculum-ul fiecărei discipline preia competențele generale necesare specialistului dintr-un anumit domeniu și le traduce în termeni didactici (asigurând **progresia** de cunoștințe și competențe de la un an la altul și operând **reducțiile** necesare transferării unui domeniu de cunoaștere într-o disciplină școlară). ⇒

Se definește astfel un parcurs școlar care pune un semn de non-identitate între domeniul de cunoaștere – exterior școlii – și disciplina școlară.”

Manualul tradițional	Manualul modern
Operează o selecție rigidă a conținuturilor, din care cauză rezultă un ansamblu fix de informații, vizând o tratare amplă, de tip academic	Operează o selecție permisivă a conținuturilor, din care cauză rezultă un ansamblu variabil de informații, în care elevul și profesorul au spațiu de creație
Informațiile sunt prezentate ca interpretare standardizată, închisă, universal valabilă și autosuficientă. Informațiile constituie un scop în sine	Informațiile sunt prezentate astfel încât stimulează interpretări alternative și deschise . Informațiile constituie un mijloc pentru formarea unor competențe, valori și atitudini
Oferă un mod de învățare care presupune memorarea și reproducerea	Oferă un mod de învățare care presupune înțelegerea și explicarea
Reprezintă un mecanism de formare a unei cunoașteri de tip ideologic	Reprezintă un mecanism de formare a gândirii critice

Tabelul 3

Curriculum la decizia școlii

“Curriculum-ul la decizia școlii (**CDS**) devine, prin dreptul de a lua decizii conferit școlii, emblema puterii reale a acesteia.” Derivat din libertatea – oferită de planurile-cadru de învățământ – de a decide asupra unui segment al curriculum-ului național, CDS permite definirea unor trasee particulare de învățare pentru fiecare elev.

Tipurile de opțional la liceu sunt prevăzute în Anexa 1 la OMEN nr. 3449 din 15/03/1999 și sunt:

opțional de aprofundare === acel tip de CDS derivat dintr-o disciplină studiată în trunchiul comun, care urmărește aprofundarea obiectivelor/competențelor din curriculumul-nucleu prin noi unități de conținut;

opțional de extindere === acel tip de CDS derivat dintr-o disciplină studiată în trunchiul comun, care urmărește extinderea obiectivelor/competențelor generale din curriculumul-nucleu prin noi obiective de referință/competențe specifice și noi conținuturi;

opțional ca disciplină nouă === introduce noi obiecte de studiu, înafara celor prevăzute în trunchiul comun la un anumit profil și specializare, sau teme noi, care nu se găsesc în programele naționale;

opțional integrat (la nivelul uneia sau al mai multor arii curriculare) === introduce ca obiecte de studiu noi iscipline structurate în jurul unei teme integratoare pentru una sau mai multe arii curriculare;

opțional ca disciplină care apare în trunchiul comun al altei specializări: dispune de o programă deja elaborată la nivel central (ca programă obligatorie în cadrul respectivei specializări).

Activitatea de proiectare pentru tipurile de CDS de mai sus (cu excepția ultimului) se desfășoară astfel:

- ✓ se stabilesc obiectivele-cadru (pentru opționalele care nu sunt prevăzute la un anumit nivel de școlaritate sau ciclu curricular),
- ✓ se derivă (din acestea) obiectivele de referință pentru fiecare an de studiu,
- ✓ se adaugă listele de conținuturi aferente (vezi și Tabelul 4),
- ✓ în cazul în care opționalul este prevăzut pentru întreg liceul, se vor defini și competențele generale din care se vor deriva competențele specifice pentru fiecare an de studiu.

✓

Argument	
Obiective de referință	
1	
2	
3	
...	
Lista de conținuturi	
Modalități de evaluare	

Tabelul 4

“Un obiectiv de referință este corect formulat dacă prin enunțul său răspunde la întrebarea <<ce poate să facă elevul?>>. Dacă răspunsul la această întrebare nu este clar (ceea ce poate face elevul nu poate fi demonstrat și evaluat) atunci obiectivul este prea general definit.

Ca modalități de evaluare vor fi trecute tipurile de probe adecvate opționalului propus (de ex. probe scrise, orale, practice, referat, proiect etc.). NU vor fi incluse probele ca atare.”

Bibliografie

Consiliul National pentru Curriculum (coord.), Mihaela SINGER, Ligia SARIVAN (coord. volum): *Ghid metodologic pentru educație tehnologică, informatică, tehnologia informației*. Liceu teoretic, Editura S.C. Aramis Print s.r.l., București, 2001